

Ötlető: KAPITÁNY ORSOLYA

Ötletelés ideje: 1974.

TART.: A KENDER FELDOLGOZÁSA SZENNA'BAN

13 lap, 11 pte, 1 dia, 1 rajz

Földrajzi mutató: SZENNA

szakmutató: VII. A

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

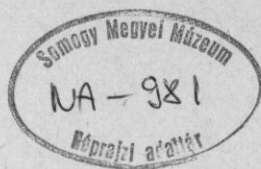

KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖRÖS

ATUELETÖE AZ EGYSÉGES LTK. 2750-es-tétele ALÖL

2750.

XXII. Országos Képzési és Képzésmódszer
Gyűjtőkonferenciát

Híradási tájékoztató

Készítette: Kapitány Orsolya
Kaposzrendahely

Kaposzrendahely; 1974. augusztus

A kenőder feldolgozása

Szenhában

Vázlat

1. A kender termesztése, feldolgozása
2. A városban felhasználása
3. A városban kérepe a mai károsked-
ésben
4. Befejtés

Szenhata vezető út

Talán a kedvező időjárási viszonyai lehetővé tették a kender termesztését.
A rostkender termesztés csúcsán a tóparti-
ban gazdag, mélyréteggű, gúdosan meg-
művelt, középkötött talajokon ad jó
minőségű és nagy termést. Érzékeny a
magas talajvízre és a víznyomásra,
ezért a partosabb fekvést jobban kedve-
li. A talajadottságok adták lehető-
séget arra, hogy szennében is ter-
meszthetők.

Az 1800-as években termesztése azért vált
népszerűvé, mert az ebből készült szőke
használatra, igen beleszármányos volt. Talán
nálta a melior kértéséhez, kútakat és
szőlőket vartak ki.

A 19. században és a 20. század elején,
szennében minden család foglalkozott
kender termesztéssel.

Magyar ügyek a talaj előkészítésén,
hiszen ez volt egyik feltétele annak, hogy
a kender magas legyen.

A sikeres termesztés másik fontos feltétele
volt, az októberi végi, novemberi őszi
méllyszántás, gúdos elvégzése.

Mivel töperőben gazdag területet igényelt a keuder, ezért trágyázni kellett. Ez általában nyár végén került a talajba, az őszi szántással.

A keuder vetése úgy történt, mint a búzáé. Kézrel szórta el.

A vetés május 25 után, Orban napján kezdődött, mert addigra a fagyok elmúltak. A vetés időpontja pontos volt, mert a máriást kiemelni kellett a hidegtől.

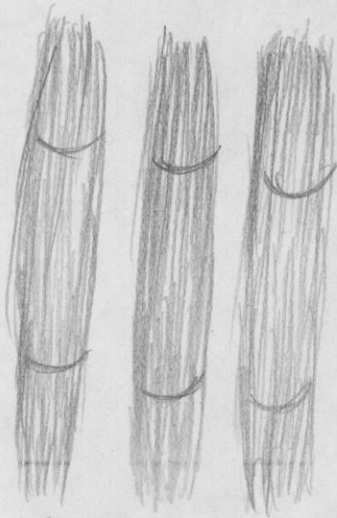
Kiszedése csak augusztus első felében történni kezdett, mert addigra élt csak be.

A nyíves akkor kezdődött amikor bányulni kezdett a szőra. Tizenkét- tizenhárom asszony kiemelt a keuderfeldre és egy nap alatt összerzedték a birtok keudert. A munka reggel korán kezdődött és csak este fejeződött be, mert nagy volt a terület 100-200 kadrát.

A nyíveszt úgy végezték, hogy gyökereitől kihúzták a keudert, és ezeket kékbe kötötték. A kékbe összekötésén az elmaradt darabokat használták.

A összekötött leveket este kocsi-
ra tette és elittér kaza.

Ottlora a kender törlésére a fűzet
használták, mivel ez jól szellőzött.
A leveket egymás mellé állították.

A fűzete összekötött leveket 3-4 ka-
pig száradni hagyják. A száradás
után ismét kocsi-
ra rakják a 120-
150 levelet és elittér a tóra.

Ez a tó nem kennek szedték hanem az
emberrel szedték ki és fonalat szedtek
bele. Széles körűen keverték az is, hogy
a talajuk elég közel volt a felületnek,
ezért a tó víz elvezetése nem okozott
különösebb gondot.

A kocsi-
ra a fűzet a kender szedték
a leveket, amelyeket az asszonyok

mindjárt a tóba dobáltak.
A kővek a tóban két sorban voltak
elhelyezve. A tó kb. 3×3 méter volt.
De voltak ennél nagyobb tavak is.
A kender amikor már a tóban volt,
akkor mindannyik sor kévére egy-egy
lécet helyeztek. Ezekre a lécekre ke-
mültek a tuskók amelyek a vízbe
jól belelyukosították és ott is tartották
a kőveket.

A kender egy hétig állt a tóban.
Egy hét elmúltával kimentek megnézni,
hogymi lehet-e szedni.
Először csak lótót szedtek ami alap-
jában megállapították, hogy a kender
jól megáztott-e vagy még hagyni kell.
A lótót hazavittek, -ami 5-6 szálból
állt. Ott is megvizsgálták és
azután megnézték, hogy mi lehet-e már
venni az összes kővet a tóból.

A vetést / szedést / szüntét az asszonyok
végítették. Ez következőképp történt.
Az asszonyok beálltak a tóba és meg-
fogták a kővék végét és belelyukosították
a tóba, vagyis kimosták.

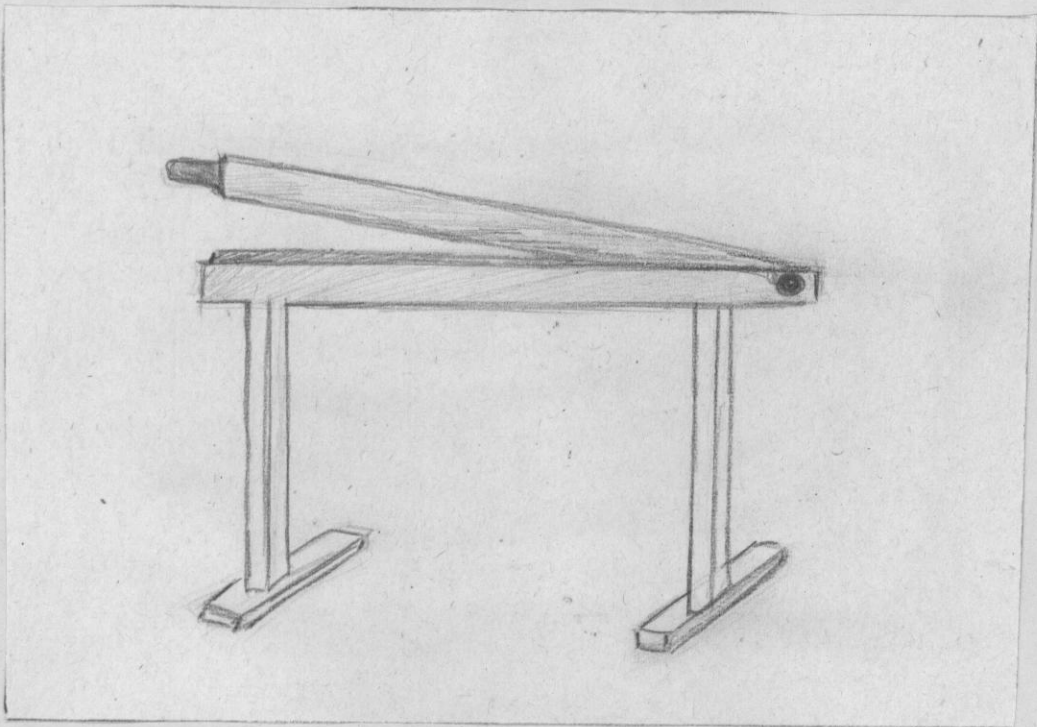
Minden kővet kétszer mostak, mert elő-
ször a tövet fogták és úgy mártogat-
ták, másodszor pedig a tetejét papával.
Ezután kiadólták a tőpartóra ahol
száradt egy kicsit. Itt egy napig hagy-
ták, ezután istmét kocsira tették és
hazaülték.

A kővek további száradoása már ottban
történt. Volt olyan eset, hogy nem
tudták az egészét egyszerre kitenni a
napra, mert nem volt annyi hely az
istálló és a pajta mellett.

Ezért egyszerre egy-két napig a pásztorban
száradt. Amikor két-három nap múl-
va összekedték, akkor a másik do-
mót rakták ki száradni. Amíg a
második transport száradt, addig
az első összekedték.

A vágást úgy végezték, hogy a tövével el-
kezdték és a közepéig haladtak. Itt meg-
fordították és a megőgött részt a ke-
zeikre tették.

A megőgött kenderet ezután kiolták.
A pozdorynán készült fás részeknek a
rostoktól való teljes elkülönítése kioldással
történt.

A később utána a gyerebnyezés következett.
Gyerebnyezéskor ami a keuder tövéből jött
ki az volt a tüje-kóc, ami a hegyéből
az pedig a högyi-kóc.

7/a

Kender

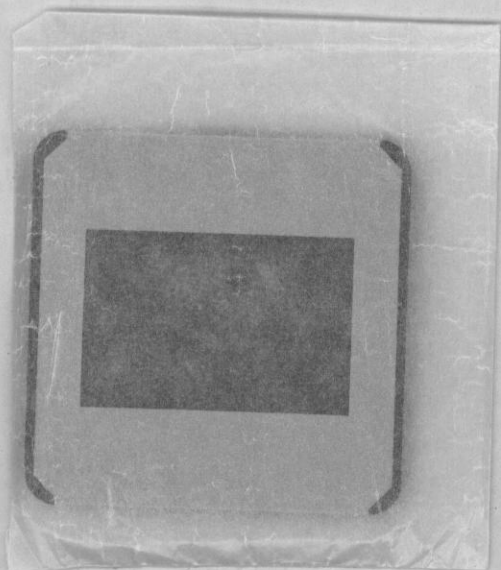
Kőből lett a durvább, a kever-
déből pedig a finomabb vázou.
A hőgátló az fázérol volt
és ezt kutyifőhar költék.
A tőre-kőcot szőlára hagyta és
ebből lett a finomabb minőségű
vázou.

Gyerekeztől az asszonyok kü-
lter egy kére és a gyerekek
húzták le a tőre-kőcot és a
hőgátlócot.

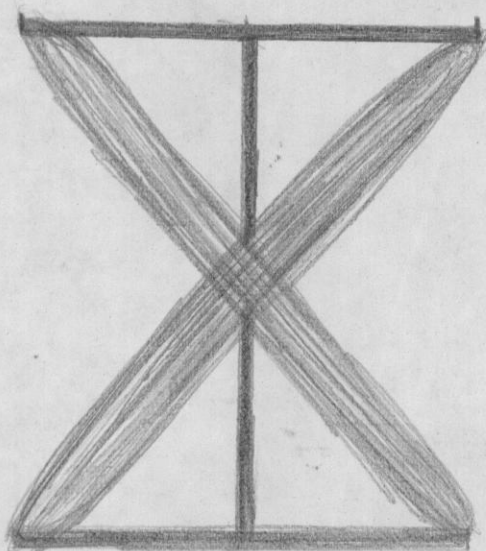
A kövél előtti folyamatokhoz tarto-
zott a fosós is. Először a kőcotat
fontos meg és csak ezután a keveret.

A fosós névvel történt.

A névnek mindig három osz-
ja volt.

A megfont fonalat pólospólták
áspóra.

Juikor már megfontak kb. 16-17 db
fonalat akkor megpólták.

Ere a célra tekőket használáltak.

A tekőbe tett fonalakra hármas
szórtak és erre pörizet öntöttek.

Elben a vízben húzogatták egy da-
ralig. A pörizet tisztítása volt al-
kalmas, mert ezután már nem volt
/nyálkás/ a fonal.

A fonal egész éjjel a pólosaj-
tóban volt, amelyet a fészeken
vagy a kamrában tartottak.

Ponolos után a fonalat vették az árakra, kimoshi. Ez már nehéz munka volt, mert már ilyenkor november, decembert írtak.

Itt asszonyok meztelenül álltak a hídou, és majdnem odafoqytak.

Melegítés céljára kinttek a hídou egy fűzék forróvizet, amelybe néha beemésztogatták a lábukat.

Itt árakra a fonalat mindig a férfiak hordták le, de ott már nem segítettek.

Ott hon az udvaron kibúrták a köklet - ami kőből készült, hogy mikor felémek az asszonyok az árakról, mindigont tengetni lehessen.

A szállítás két napig tartott. Ha nagy fagy volt, akkor a kipagyott fonalakat a szobába vették be, ahol már könnyen megszáradt.

A szállítás követle a gombolyítás.

A főgombolyított fonalat ezután megvetették. A vetés, forgás történet.

Forgó

Amikor a forgóról leszedték, mindenap
kialakították a szűőpát.

Itt asszonyok egy szövés alkalmával
sokszor 200 m hosszú vöszkát is meg-
szöttek.

Szűőpa

Egy-egy csalszá több méter vörzsat
szótt. Szegy melyik mennyit, az
attól is függött, hogy mire arantár
felhasználni, mit vantar belőle.
A vörzsa jelentőségét leginkább a műhó-
zatou mértékük jel.

A műhózat alapja vörzsa volt.

Ere került fel a különböző díszíté-
sek.

A szemai nevezeteket igem díszes volt.

A műhózatok állt:

2 db alsószoknya

1 db tarkaszoknya

1 db fehérblúz, amely a

nyakból és az

nyjónál húzott volt.

1 db vállkendő

1 pár csatos cipő

A fűzést konytymar hivatár, textilia-
ból készült. Virágok díszítettek és há-
túl egy téles színekű hímzett szalag
fogta övke. A kötély kéle csipkés volt.

A műhózatok igem tarka volt.

A szemai variációja adta a pom-
pót.

A kőhárak niselete alatt egy kőujjú
vőszoningból, ezt egy kis mellény
pate. A mai niselethez csizma és
csizma uadnig tartozik. Régen
bőgatyót iseltek.

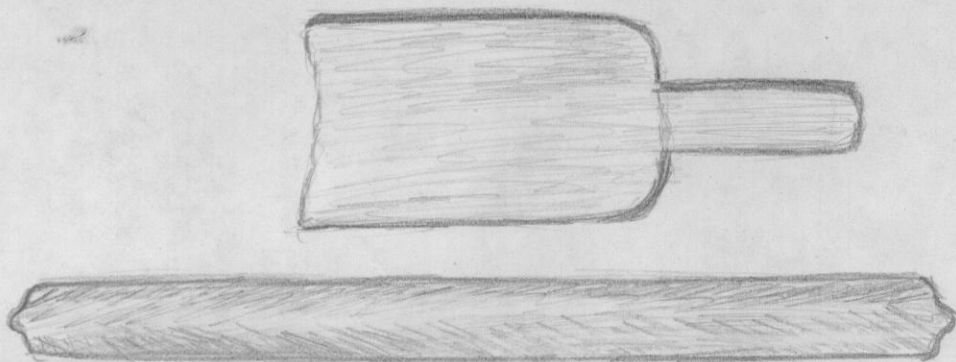
Az emberek nagy gondot fordítottak
a népiséltre. Ahol kevesebbet tördel-
tek a hetköznapu melőyikkal.

A melők ritkán tartóla igen nehé volt.
Máskor a melőkat előzőr tekeve
tellek és bekaparozták. Ezután
pállósajtába tettek. A pállósajtár-
ról leitték az ándra kimosni, és
onnan ittek fel szaradni.

Az ándra közel volt a házhoz, kb 20m-re.

A vasalós lapickóval történt.

A melőt felcsavarták egy sodrópá-
ra és azt a lapickával ütögették,
sodorták.

A nőzők nemcsak ruhák készítésére volt alkalmasak.

Még napjainkban is nagyon sokan használták a régi szőleket ugyanúgy az ajtó függőlyhék.

A kőztartásban a nőzők használatára nélkülözhetetlen volt. Ebből készültek a kutyák, konyhaművek, törölközők és az asztalok.

Voltak olyan emberek akiket csak hetente használtak.

Ez az egész szőlesz volt.

innen nap már díszesebb asztalt tettek az asztalra.

Ezekben a szegfűminta volt az
uralkodó

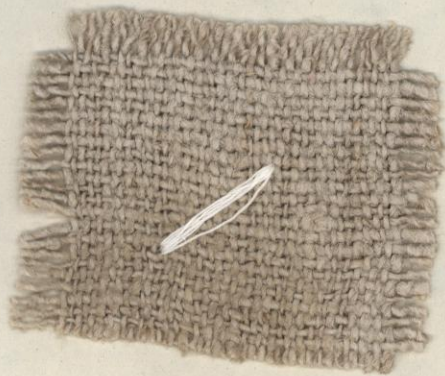
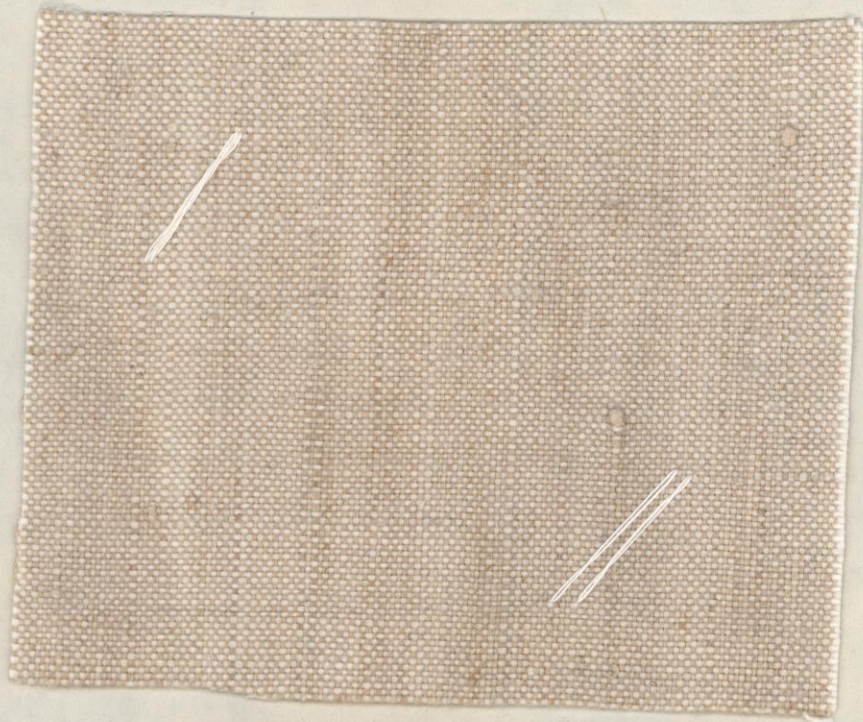
A törlőkörök is a kosyha-minták
csak egyszerű paraszthímek voltak.
Paraszthímekhez vették a koszta-
ban, vagy szeltében cikizottakat.

Mint ezek a darabok is láthatjuk,
hogy nem mindig szőttek kizárólag
dehől. A későbbi időkben, főleg
a székelyföldtől, már gyakran
használtak a szövéshez pamutot.

+ pamuttal együtt szőtt keuder-
vászkat mióta nélkül is csinál-
ták. Ezt a tiszta nina vászkat
használták lyhadó varrásra.
Számaja volt, hogy nehezen le-
vették tisztítani, pedig két-ho-
rom hetente ki kellett mosni.

A legdrágább abrosz csak karácsonykor került elő a bódából. Ez volt a karácsonyi abrosz. Két nőtől állt. A két különálló részt csipke pántja össze. Az abroszt karácsony elmúltával kimosták és ismét visszatekették a bódába.

A házban nélkülözhetetlen volt a 19. században és a 20. század elején. Ma már kiszorították a káoszólattól a jobb oldali jobb minőségű anyagok. Jelenkorban a lakóskultúra területén ismét szerepet kapott. Egre több újat építünk olyan stílusban, - vagy alakítanak át régi házakat - amelyek megkísérik a régi káoszólattal utánozni jellegét. Ezek azonban már csak díszítő elemként vezetnek részt a lakásokban.

Szötlés szepke a mai lakóskultúrában.

Szenudban az 1800-as években és még az első világháború előtt is minden család foglalkozott kendertermesztéssel.

A kender feldolgozásának egyik folyamatahoz tartozott a pados.

Az asszonyok a téli estéken nem szivesen maradtak otthon a rokká mellett egyedül főni, inkább elmentek ahhoz a házhoz, ahol több asszony összejött főnagatni.

Szenudban nem traktak az asszonyoknak külön helyiséget kizárólag a fadóshoz, ezért egyik alkalommal egyik házhoz, egy másik alkalommal egy másik házhoz jöttek össze.

Egy házhoz kb. 6-8 asszony jött.

Este 6 óra felmentek elmagukkal vették a rokkát is - és csak éjjel 11 óra körül tértek haza.

A hangulat mindig vidám és meglátott volt. Sokat beszélgettek, tréfálkoztak és utáztak. Míg a főni oltal nem pappott, addig minden este összejöttek. A pados után következett a szövelés. Ezt már mindenki otthon végzte el.

Szenhótán amikor 1952-ben kötelező kenderbeszolgáltatást írtak elő, ekkoriban csökkent a termesztett kender mennyisége.

1955-ben megszűnt a kötelező beszolgáltatás, és ezzel együtt a kender termesztése is befejeződött.

Ma már nem kőnek az asszonyok. A szűjő a padlásra került a rökkel együtt.

De vannak még idős asszonyok, akik nem tudnak véglegesen lemondani a padlásról, és még most is előveszik keli esteken a rököt, hogy gyapjút foyanak.

A hiataliság már nem ismeri a kender feloldozásának folyamatait.

Kamarában kívül az a korszak, amely papalkozott kendertermesztéssel. Feladásra ment az a rök munka, amely a parasztságot még fél évszázaddal ezelőtt is kötötte, egészen biztos, tavaszig.

Fejdi'sz

Tovölközö

Ötse nemi qayjıt pa.

Karácsonyi abrosz

Abroszok

